

Miljenko Jergović
Svetislav Basara
BAJAKOVO-BATROVCI

Biblioteka
Književni glasnik

Kolekcija
Glasovi

Urednik
Petar V. Arbutina

Glavni i odgovorni urednik
Dr. Jelena Trivan

Miljenko Jergović
Svetislav Basara

BAJAKOVO–BATROVCI

NA USKRS PO OBA KALENDARA, 16. APRILA 2017. GODINE

Nekako mi je teška i duga bila ova zima, dragi Basara. Ne volim hladnoću, slabo je podnosim i imam neka ružna sjećanja na onu ledenu sarajevsku zimu pod opsadom, a cijeli januar i dobar komad februara temperatura nije prešla nulu. Bili smo se zavukli u kuću, mimo odlaska na posao gotovo da nismo nosa van promaljali, otkazivali smo sva putovanja i čekali hoće li belaj proći. A istinu govoreći, nije tu bilo nikakvog belaja, zima kao zima, onakva kakve su zime bile u vremenima manje ćudljivih kalendara, ali nekako smo se od toga odvikli.

A onda je naglo zatoplilo, u dva-tri dana sve se preokrenulo, ali ja umjesto da se osjećam bolje, umjesto da se probudi u meni želja i volja za svijetom, osjećam se sve gore i gore. Niti mi se izlazi, niti mi se hoda i pješači, a time se zadnjih godina intenzivno bavim, nego se, onako težak i mrzovoljan, povlačim od sobe do kuhinje. Teške mi noge i ruke, teška glava, nešto je iznutra stislo i pritisnulo, nešto što u životu još nisam bio osjetio. Pedeset je godina, mislim se, nije šala, a opet ne razumijem, i nekako mi žao. Pa još sam se prošloga proljeća tako dobro osjećao.

I tako, krenu me, malo-pomalo, moriti tijelo.

U jednom trenutku, ne znam više kako ni zašto, pođem si opipavati puls. Broj otkucaja uobičajen – šezdesetak do šezdeset i pet

– ali svaki deseti, petnaesti izostane. Kao da srce zaboravi otkucati. A onda zareda, pa triput udari, jednom preskoči, triput udari, jednom preskoči, triput udari, jednom preskoči... I tako po deset minuta. Ne sastavim se sa četvrtim otkucajem.

Ani ništa ne govorim, ali po cijele dane, a pogotovu večeri, osluškujem srce. Napipavam ga tamo ispod palca desne šake. I sve me veći hvata strah.

Pritom, ono što mi se zbiva u glavi je krvni tlak. Pritisak. Siguran sam da je to.

A kako ga nisam izmjerio barem sedam-osam godina, i nemamo u kući tlakomjer, tako je moguće da već godinama imam taj problem. Od povišenog tlaka tiho stradaju srce i bubrezi. Srce se, nesretno, muči pod tom navalom krvi, pod orljavom koja bi probila svaku branu na hidrocen-trali, a čovjek to i ne osjeti, sve dok ga u jednom trenutku ne dođe glave.

I tako se zametnuo strah, pokrenula se zla mašta, razvila se u glavi legenda o teškoj bolesti što dolazi s proljećem. A meni objektivno sve gore i gore.

U četvrtak navečer, prije puta u Sarajevo, u koje smo trebali krenuti u subotu, konačno sam Ani rekao da nešto nije u redu i da mi, po svoj prilici, treba kardiolog.

Jasno ti je, u jednoj se izgovorenoj rečenici sve izokrenulo. Moj strah nije postao ništa manji. Suprotno, uvećao se, udvostručio za njezin strah, a onda i za njezine pokušaje da me smiri i utješi.

Odmah je, iste večeri, krenula potraga za privatnim kardiologom koji je pritom morao ispuniti dva gotovo jednako važna zahtjeva. Uz to da bi trebao biti stručan – jer tko bi uopće i zašto išao kod nestruč-noga liječnika, samo bi to bilo gore nego nikako ne otići liječniku – nužno je da ispuni zahtjeve specifične moralno-političke podobnosti. Naime, ne smije da bude ustaša. Jer bolji je u mom slučaju i nestručan kardiolog, nego stručan kardiolog ustaša.

Pritom, jasno ti je, dragi Basara, da se tu ne radi ni o kakvim mojim predrasudama. Kada čovjeku prigusti, kada mu nije dobro, kad mu se

čini da srce malo kuca, a onda malo i ne kuca, nestaje svakog ponosa i samopoštovanja, i samo bi htio da mu netko pomogne. I ne bih ja u tom trenutku imao baš nikakav problem s tim da mi pomogne i crni ustaša. Zahvalan bih mu bio, pa bi učas zaboravio na sve što mi je inače važno i što nas, eto, dijeli i razlikuje. Samo što nešto ne vjerujem da bi mi takav kardiolog pomogao. Možda i bi, čak je i vjerojatno da bi, ali moj strah bi bio takav i toliki da bih umro od straha. Srce bi mi definitivno prestalo kucati.

I tako je tog četvrtka negdje oko deset navečer pronađeno ime idealnoga kardiologa, valjda najboljeg u Zagrebu, politički savršeno odgovarajućeg i ispravnog.

U petak ujutro sam ga nazvao – naravno, nakon što su me najavili – i predočio mu svoje tegobe. Ono preskakanje su extrasistole, to samo po sebi nije ništa dramatično, rekao je. I još mi je postavio nekoliko uobičajenih kontrolnih pitanja, da bi na osnovu mojih odgovora zaključio da stvar nije tako hitna i dramatična i da mogu sačekati do ponedjeljka.

Vikend sam proveo u strahu i hipohondriji.

U jednom trenutku sam se krenuo pješice penjati na šesnaesti kat, da na taj način provjerim u kakvom mi je stanju srce. Nakon što se do osmoga nisam zadihao, a puls mi se (i to bez „preskakanja“) popeo na osamdeset i pet, dosadilo mi je penjati se dalje, pa sam pozvao lift.

I tako sam dočekaao ponedjeljak.

U pola sedam navečer otišao sam kardiologu. Najprije smo razgovarali. On me je, naivčina, pokušao opustiti. A mene je, kao i svakog pritajenog paranoika (jer je i hipohondrija oblik paranoje), nemoguće opustiti. Zatim mi je izmjerio tlak. Bio je stvarno ogroman. Bolje je da ti ne govorim koliki. To ga je uplašilo. Zatim mi je načinio ultrazvuk srca (fantastičan prizor o kojem tek moram pisati: gledati svoje srce na ekranu), pa ultrazvuk karotidnih arterija, pa bubrega ... I sve je bilo u odličnom stanju, bez zadebljanja srčanog mišića, bez cisti i kamenja u bubrezima, bez ikakvih odstupanja, uvećanja, oštećenja ...

Prepisao mi je lijekove za tlak i poslao me da izvadim krv. Tražio je analizu svega živog, osim testiranja na AIDS. Valjda mu se samo to učinilo irelevantnim.

Izvadio sam krv, popišao sam se u plastičnu čašicu, i svi nalazi bili su savršeno uredni. Kao što mi je uredan i tlak, naravno uz terapiju. Kardiolog se malo i iznenadio kako to da mi nije baš ništa, osim tog zastrašujućeg, a lako otklonjivog pritiska. Očekivao je nekakav, barem usputni fiziološki signal. I nije ga našao.

Meni, međutim, ostaju dvije stvari: iskustvo pritiska u glavi i tijelu, koji sam prvi put osjetio, i slika srca na ekranu, koje veselo i pravilno radi svoj posao. Ventili koji se otvaraju i zatvaraju, ritam koji teče mimo moje volje.

A nestalo je i extrasistola. Otišli su s medikamentom ili s paranojom, nisam baš siguran.

Je li u Beški danas bila kiša? Ovdje jest. Ti si, nadam se, Uskrs proveo u miru i dobrom raspoloženju. Lijepo je kada se kalendari poklope.

Živio,
m

17. 4. DRUGI DAN USKRSA

Jeste dobro Miljenko što su se ove godine Uskrsi poklopili. Imam utisak da povremena sinhronizacija Uskrsâ, bar u psihološkom smislu i bar donekle, sužava provaliju između katolika, protestanata i pravoslavnih.

Ali ima tu jedna čudna stvar: posljednjih nekoliko godina u Srbiji Uksrs nije Uskrs, nego Vaskrs; uobičajilo se, naime, iz nekog razloga smatrati da „vaskrs“ pompeznije (i srpskije) zvuči nego uskrs – i doista zvuči – ali ništa ne znači. Uskrs se na slovenskom, tačnije

crkvenoslovenskom, kaže Voskresenije (Gospodnje), ono „vo“ se, u međuvremenu, u srpskohrvatskobosanskocrnogorskom pretvorilo u „u“, ali ta finesa je promakla ne samo polupismenim urednicima medija i novinarima nego i arhijerejima SPC, koji svi do jednog – neka oprostite izuzeci, ako ih ima – govore (i pišu) „vaskrs“, mada bi zacelo (s pravom) negodovali kada bi neko umesto „vozdviženije“ Časnog krsta rekao (ili napisao) „vazdviženije“, ili kada bi, daleko bilo, zapevao Dositejevu himnu „Vastani“ Srbije.

Prošle godine sam pisao nešto o tome u *Danasu* i čak su mi i dobronamerni prebacivali da sitničarim, da to „nije važno“, da „svi znaju na šta se misli kad se kaže ‘vaskrs’“, a ja, samorazumljivo, nisam hteo da uzvraćam izandalom replikom da se đavo krije u sitnicama i da, kada se sitnice zanemare, đavo vrlo brzo zagospodari i krupnijim stvarima.

Vratimo se mi, međutim, našim malim stvarima. I ja sam ovu zimu, koja je kalendarski navodno prošla, pa se, evo, opet vraća, baš teško podneo, ali sam negde na njenoj polovini, nakon što sam pročitao rečenicu iz Tome Kempijskog – citiram je po sećanju: „Ne čine čoveka okolnosti slabim, nego mu samo pokazuju kakav je“ – shvatio da ja iz zime u zimu sve teže podnosim sebe i sopstvenu hladnoću, a ne kratkoću obdanice, zavejanost i mrazeve. Ne treba valjda da ti govorim da mi ta, nazovimo je spoznaja, nije donela nikakvo olakšanje i da sam nastavio da se mesecima presipam iz šupljeg juče u prazno danas, pa u još praznije sutra, ne nalazeći ni trun zadovoljstva ni u čemu čega bih se latio – što je najgore, čak ni u čitanju – a ipak, čitajući, radeći i završavajući, možda i bolje nego ranije, sve što je trebalo da pročitam, uradim i završim, da bi mi, nakon što sam ponovo (s naporom) pročitao *Tamnu noć* Svetog Jovana od Krsta, puklo pred očima da je upravo tamna noć ono što se događa mojoj duši i da zima, hladnoća i, kako ćemo kasnije videti, zdravlje, s tim nemaju nikakve veze. Setio sam se, takođe, s kakvim sam ushićenjem, maltene u ekstazi, svojevremeno čitao Jovanova objašnjenja da su duševna (i duhovna) suhoća i mnoštvo tegoba tamne noći u stvari čišćenje

duše od vezanosti za spoljašnje stvari – ta vezanost je ono što kolokvijalno zovemo strasti – i da je težina tamne noći ekvivalentna stepenu vezanosti i uprljanosti duše svetom materijalnog.

Izгледа da svako ljudsko biće – svejedno da li je religiozno ili nije – mora proći kroz tu bolnu, ali isceljujuću noć, a posmatrajući rastuću pometnju u svetu, sve mi se više čini da i duša sveta prolazi kroz tu gustu pomrčinu, u kojoj se najbolje snalaze sumračna stvorenja.

Činilo mi se prosto nemoguće da neko rođen 1966. napuni pedeset godina, a eto, ti si ih napunio i kao i svi pristojni ljudi – malo šaljivog preterivanja nikada nije naodmet – takoreći odmah počeo da osećaš zdravstvene tegobe koje su se, kako to već ide, najpre manifestovale zimskom depresijom i mrzovoljom. Hvala Bogu, u tvom slučaju visoki krvni pritisak – od koga, kako lekari kažu, boluje, a ja radije kažem da ga trpi gotovo svaka druga osoba (i ja među njima) – nije ostavio nikakve posledice na vitalne organe, a ja mislim i da ni ubuduće neće. Medicina, po sopstvenom priznanju, nije u stanju da pronikne u uzroke nastanka visokog pritiska, ali ga laičkoj javnosti samouvereno predstavlja kao uzrok mnoštva drugih bolesti. Na neke bolesti verovatno i utiče, ali sve je to individualno. Neka čitaoci ovo ne shvate kao propagandu hipertenzije, a u svakom slučaju neka se, kako im kretenske reklame neprestano i sugerišu, konsultuju sa lekarom ili farmaceutom, ali lično sam poznao čoveka, oca moje drugarice iz Bajine Bašte, koji je tek pod relativnu starost prvi put otišao da izmeri pritisak i tom prilikom naveo dežurnog lekara da posumnja u ispravnost aparata, jer mu je pritisak bio iznad gornjeg maksimuma merača – mislim da je to 280 – i koji je potom poživio još, sлагаću te, desetak-petnaestak godina sa pritiskom koji se nikada nije spuštao ispod 190, i koji na kraju jeste umro od šloga, ali u godinama kada je od nečega svakako morao umreti. Hrišćanske teologije, do kojih držim neuporedivo više nego do medicine, naučavaju da smrt nastupa u trenutku najprobitačnijem za dušu onoga koji umire i da sve dok

taj čas ne otkuca, čovek živi, makar mu pritisak bio 300/150, a da mu, kada taj čas kucne, idealni pritisak od 120/80 ništa ne pomaže.

Hajde da se opet našalim: Ko danas može sebi priuštiti pritisak od 120/80? Osim toga – s tim se čak i moderna medicina slaže – manični strah od bolesti, to jest hipohondrija, mnogo je opasnija (pa i smrtonosnija) od visokog pritiska, a u svakom slučaju neuporedivo više zagorčava život, što sam nedavno iskusio na sopstvenom primeru, iako se, praktično do juče, strah za zdravlje vrlo nisko kotirao na rang-listi mojih strahova, možda i zato što me je zdravlje vrlo dugo (i, da budem pošten, vrlo nezasluženo) dobro služilo, pa sam se, kad je, po prirodi nadolazeće starosti, počelo da popušta, osetio mnogo više izdanim nego uplašenim.

Ali izgleda da sam posle prilično teške operacije kojoj sam podvrgnut prošle jeseni – znaš za to, a biće o operaciji sigurno još reći – naseo na medicinsku propagandu, pa sam se nakon izlaska iz bolnice uživao u ulogu rekonvalescenta – ponelo me valjda – tako da je bilo dana kada sam pritisak merio i po 20-30 puta, što je pritisak (uverio sam se otkako ga merim samo izjutra i uveče) samo povišavalo. Usušujem se da kažem da su bolesti – pa i visok krvni pritisak – onoliko ozbiljne koliko ih oboleli uzimaju za ozbiljno. Ovo, naravno, ne znači da sam digao ruke od lečenja i lekova – nemam ja suštinski ništa protiv medicine i lekarija – samo sam sebe na jedvite jade ubedio (i još se uvek ubeđujem) da moje – nesmrtonosne uostalom – bolesti nisu nikakva anomalija nego normalna, a možda i poželjna pojava u organizmu čoveka starog 64 godine.

Pozdrav,

B.

UTORAK, 18. APRIL

I dok sam se tako krajem zime mučio, dok sam, dragi Basara, prvenstveno mučio samoga sebe, ali i dok su me morili stvarni zdravstveni problemi, iz kojih je onda rasla i silno narasla pesimistička projekcija budućnosti, potpomognuta mojom bujnom maštom, ali i određenim medicinskim znanjima, koja su naravno polovična, a nema ničega opasnijeg po raspoloženje od polovičnih medicinskih znanja, pošteno sam se emocionalno i psihički ugruvao, tako da su mi konačna dijagnoza i munjevito i vrlo efikasno djelovanje medikamenata donijeli veliko olakšanje, nakon čega sam se, naravno, osjećao mnogo bolje i sigurnije nego kad mi, da tako kažem, nije bilo ništa. I onda je taj dobar osjećaj trajao dan, dva, tri, pa sam već četvrtoga dana zaboravio, ili je moje tijelo zaboravilo, da sam se osjećao loše. I opet sam tako počeo bivati zlovoljan, zabrinut oko stvari oko kojih sam prethodno odlučio da se neću brinuti, onakav, dakle, kakav samome sebi ne želim biti.

Ne bih sad govorio o tome da nije karakteristično ne samo za mene i moja raspoloženja nego, čini mi se, za ljudsku narav, općenito. Kako to čovjek ne može zapamtiti da se osjećao loše? I da mu je sad veoma dobro, jer nije onako loše? Sigurno pamtiš onaj veličanstveni osjećaj prolaska mamurluka. Onaj jedinstveni trenutak u kojem više nisi mamuran, kada se najednom razide svo ono zlo i muka, i osjetiš se tako euforično dobro i sretno u svom tijelu. Potraje taj osjećaj, već u skladu sa silinom i gadošću prethodnog mamurluka, nekad dvije minute, nekad 10 minuta, a događalo mi se da se produži i na sat-dva. Mislim da nema te droge ni tog psihofarmaka, da nema tog stvarnog ili metaforičnog opijuma čije bi se djelovanje moglo usporediti s osjećajem čovjeka koji je upravo izašao iz mamurluka.

Ali zašto je nemoguće produžiti taj osjećaj? I zašto se već sutradan čovjek zapravo ne sjeća koliko se loše osjećao?

U onih petstotinjak dana koliko sam proveo u opsađenom Sarajevu, tokom strašne ledene zime 1992/1993, pod granatama

i snajperskim mecima, a naročito onih dana kada se sve činilo tako beznadno i kada se pad grada doimao kao najvjerojatnija opcija, često sam mislio, sjećam se da sam mislio, kako me više ništa neće moći zabrinuti ni opteretiti, samo ako ovo preživim.

A onda ne prodoše ni tri dana i ja sam se već nervirao zbog istih onih nevažnih, trivijalnih, blesavih svakodnevnih sitnica zbog kojih jednako pizdi onaj tko rata nije ni vidio. Iako pamtim činjenice iz vremena opsade, i to vrlo precizno, iako sam u stanju evocirati i svoje tadašnje osjećaje, nešto važno sam, izgleda, zaboravio – muku i patnju upisane u misao da me više ni za što neće biti briga, samo da ovo prođe.

Zašto čovjek zaboravlja muku i patnju? I zašto je važno da ih zaboravlja? Siguran sam, naime, da je u taj zaborav upisano naše preživljavanje. Iako ne znam na koji je način upisano.

Jesi li zaboravio na ono što si još donedavno nazivao *discus hernijom*, a zapravo nije bila *discus hernija*?

Sutra, ranim jutrom, letim za Berlin. Imam neke intervjuje i nastupe u povodu njemačkog prijevoda knjige *Rod*. I naravno, nije mi baš milo što moram ići. Inače, u međuvremenu je sagrađen novi aerodromski terminal, nova zračna luka. Nadjenuli su joj ime po Franji Tuđmanu. Učinila je to ona prethodna, lijeva i antinacionalistička vlast, očekujući da će ju takvi postupci preporučiti građanima pred sljedeće izbore.

Živio,
m

18. 4.

Čudna stvar, Miljenko! Ja sam se, recimo, psihički bolje osjećao dok mi je objektivno bilo mnogo gore, a bilo je baš loše, jer mesec-dva pre nego što ću pukim slučajem otkriti da se pritajeno sužavanje butnih arterija u stvari lažno predstavljalo kao *discus hernija* – a koje je

moglo dovesti do toga da ostanem bez jedne ili obe noge, a možda i bez glave – nisam, kažem, u to vreme već više mogao preći ni 50 metara bez snažnih bolova, a događalo se povremeno da mi se obe noge oduzmu i da se izvesno vreme ne mogu ni pomeriti s mesta na kome bih se zatekao.

Nakon operacije čiji pun naziv glasi *bypass arterialis bil cum dacron y prosthesis 16 x*, u fizičkom sam se smislu počeo osećati bolje, iako ne odmah; bila je to komplikovana operacija – u šali sam je, zbog ogromnosti reza, nazvao autopsija *in vivo* – posle koje sam dobra dva meseca osećao takozvanu postoperativnu malaksalost, ali istovremeno – što mi je mnogo teže padalo – i neku duševnu i duhovnu klonulost kakvu ranije nikada nisam iskusio, a veruj mi da imam bogato iskustvo sa klonulostima te vrste.

Slaba mi je uteha bio podatak da za protezu kojom su moje zapušene arterije premošćene proizvođač daje garanciju od celih 100 godina.

Diskus hernija je ostala – za kičmene pršljenove ne postoje dakronske proteze – ali da mi se arterije nisu začepile i dovele do ishemijske (pravog uzroka mojih desetogodišnjih muka), teško da bih ikada primetio da od toga bolujem. Sevanja, naime, u krstima uoči promene vremena i plejada sitnih bockanja, peckanja i probadanja uz i niz nogu – čija je neopisivost, bar za mene, mučnija od tegoba koje izazivaju – u mojim godinama zaista ne zaslužuju pažnju.

Osećao sam se bolje jer sam desetogodišnji hod po mukama pogrešno pripisivao diskus herniji i smatrao ga posledicom mehaničkog kvara, ali arteriosklerozu sam shvatio mnogo ozbiljnije – ne bez razloga – mada ipak ne toliko ozbiljno da bih prestao da pušim, što su mi lekari (i zdrav razum) toplo savetovali.

Pojavio se, potom, novi momenat samomučenja. Nisam prestajao da pušim, ali sam, kad god bih zapalio cigaretu – što sam istini za volju činio trostruko ili bar dvostruko ređe nego pre operacije – počeo osećati gadnu grižu savesti pomešanu sa strahom i samoprezirom,

pogoršanim prisećanjem na činjenicu da tokom devet dana, koliko sam proveo na Klinici za vaskularnu hirurgiju, uopšte nisam pušio i da mi sve to vreme nepušenje nije pravilo nikakve probleme i da čak nijednog momenta nisam bio nervozan.

Nisam doduše tih dana imao snage – a verovatno ni obraza – da budem nervozan, ali nije mi se snaga valjda tako brzo povratila da bih, čim sam izašao iz bolnice, zapalio cigaretu. I tako ukруг. Pušim, pa se nerviram što pušim, pa da bih ublažio nervozu, više pušim.

Rad mašte je, kao i u tvom slučaju, pogoršavao postoperativnu kalvariju, do unedogled mi predočavajući katastrofične scenarije budućnosti, a ja sam, nemajući izbora, sve to strpljivo podnosio, što je, kako mi se sada čini – to strpljenje i to trpljenje bez mnogo roptanja – i bio skriveni smisao svih mojih muka. Bila je to (i još uvek je, mada u manjoj meri) tamna noć Jovana od Krsta, pročišćenje koje sam priželjkivao (i prizivao), ali jedna je stvar, dragi Miljenko, pročišćenje u teoriji, a sasvim druga u praksi. Sada sam gotovo siguran da mi ljudi – svi, bez izuzetka – pogrešno postavljamo stvari i da bolesti (i mamurluci) ne zagorčavaju život nego ga pokazuju onakvim kakav jeste, a da periodi zdravlja i prestanci mamurluka – koje pomenu, a koji su zaista sjajna stanja – služe da s vremena na vreme „zaslade“ gorčinu postojanja.

Pročitao sam u spisima nekog drevnog avve da Božija blagodat neprestano zaklanja pravo stanje palosti čoveka, jer u suprotnom taj užas niko ne bi mogao podneti. Sve mi saznajemo „na kašičicu“. Sve sa velikim zakašnjenjem. Rekao bih da je postoperativna melanholija samo poslužila kao uveličavajuće staklo kroz koje sam napokon video (tačnije: bio nateran da vidim) ono sa čega sam godinama skretao pogled – sagledao sam, gotovo u trenu, da sam ostario. Primetio sam, takoreći prekonoc, da mi je koža na unutrašnjoj strani podlaktica omlohavila – iako zasigurno nije omlohavila prekonoc – shvatio da odbojnost prema putovanjima i javnim skupovima ne proističe iz mrzovolje, nego je posledica zamora materijala karakterističnog za sve starosti, pa i moju.

Sa starošću je, izgleda, isto kao i sa gorepomenutim pročišćenjem: znamo da je i jedno i drugo neizbežno, ali se nesvesno, u najdubljim zakucima duše, nadamo da nikada neće doći, ili da će – ako i dođe – doći na bezbolan način.

Opažаш li, Miljenko, da, bar na početku naše treće prepiske, sve manje „ogovaramo“ okolni svet i zbivanja u političkom bestijarijumu, a sve više svoje bolesti i nelagode?

Zima se, izgleda, definitivno vratila. Jutros je ovde padao sneg. Sumnjam da je u Zagrebu – ili u Berlinu ako si tamo stigao – išta bolje.

Pozdrav

OKO PONOĆI, 19. APRIL

Mislim, Basara, da tvoj problem nije starenje, ni onaj trenutak u kojem se čovjek iz sredovječnog gundala premetne u starca. Šezdeset i četiri godine, i to tvoje šezdeset i četiri godine, još uvijek su nedovoljne za takav preobražaj. Osim toga, da bi se postalo starcem, mora se prethodno biti mladcem. Kao one žene koje do kasnih godina ostanu dvadesetpetogodišnjakinje, a onda preko noći počnu izgledati kao da imaju osamdeset. Jer zbilja i imaju osamdeset.

Tvoj problem je, čini mi se, to što si ostao uskraćen za svoju dugogodišnju, tešku i nadasve iritantnu fizičku patnju. Tko god te zna, vjerojatno će se složiti da ti je ta patnja, ta tvoja discus hernija, postala važan dio identiteta. U pojedinim trenucima dana možda čak i najvažniji. Tako te je, uostalom, i javnost prepoznavala. Nisu u tebi vidjeli ni Srbina, ni pravoslavca, ni drugosrbijanca, ni (bivšeg) pijanca, ni zanovjetala i mrzovoljdziju, ni kolumnista *Danasa*. Sve je to bilo drugorazredno u odnosu na činjenicu da je Basara mučenik discus hernije. To je, meni se čini, bio drugi po redu tvoj identitet. Prvi je bio taj da si pisac, da si književnik.

Ta dijagnoza je, skupa s njezinim neugodnim posljedicama, koje će se onda ispostaviti kao posljedice nečega drugog, nanosila čitav skup tvojih svojstava i osobina, onoga što si objektivno bio i onoga kakvim si se u društvu predstavljao. I onda ti je, skoro preko noći, jednom operacijom, sve to oduzeto. Ne može čovjek tek tako da ostane bez toga svega, makar i to sve bila iritantna i bespotrebna patnja. To je kao da ti netko odtoči dio ličnosti, pa se od punog čovjeka pretvoriš u polupraznog.

Nekako vjerujem da je tako, jer su se meni takve stvari u životu događale.

A to što kažeš da pričamo o sebi, a ne o društvu oko sebe, da, u pravu si, nešto se od našega prošlog dopisivanja promijenilo. Možda s nama obojicom, ali možda i sa zajednicama unutar kojih se dnevno snalazimo i živimo. Vjerojatno je i jedno i drugo u pitanju. Kako ozbiljno razgovarati o zemlji u kojoj jedan čovjek u prvom krugu predsjedničkih izbora osvoji pedeset i pet posto glasova? Ili o zemlji kojom vladaju ljudi koji bi da antifašiste učine fašistima, a fašiste anti-fašistima? Funkcioniranje naših tijela, način na koji nas opterećuju, a onda i na koji opterećuju svemir, puno je ozbiljnija i zanimljivija stvar od razgovora o tim zemljama. Naravno, sve dok se ne dogodi nešto čime će Srbi ili Hrvati, a vjerojatnije i Srbi i Hrvati, jer oni vazda djeluju u koordinaciji, potaknuti naše imaginacije.

Inače, digao sam se ranom zorom u Zagrebu, i onda sam letio za Berlin. U Berlinu sam bio već u deset ujutro. Kako me nisu odmah puštali u hotelsku sobu, zaputio sam se u šetnju. Pješačio sam, i to brzo, jer je bilo jako hladno, oko zoološkog vrta, po onome velikom parku po kojem je brandenburški knez donedavno, još u devetnaestom stoljeću, lovio fazane, i onda sam tako natrapao do nekog jezera i do spomenika postavljenog na mjestu na kojem su 1919. strijeljani Karl Liebknecht i Rosa Luxemburg. U trenutku kada sam se našao pred uspravnom crnom pločom, sam, jer baš nikog nije bilo u blizini, na pješčanoj stazi, počeo je padati snijeg. Odjednom, gust i oštar aprilski

snijeg, kakav, umišljam to, nikad ne pada u našim krajevima, nego je karakterističan za njemačke prilike. Snijeg je počeo padati, jer je nekako u redu da snijeg pada po mjestu na kojem su strijeljani Karl Liebknecht i Rosa Luxemburg, a da se iza njihovih mrtvih leđa u jezeru praćakaju patke. Ne znam što me je više fasciniralo: to što su ih strijeljali usred kneževskog lovišta, to što patkama nije hladno, jer patkama i labudovima izgleda nikad nije hladno, ili to što sam, bez ikakve ozbiljne namjere, onako bez veze lutajući, naišao na ovo mjesto.

Pozdravljam te,
m

20. 4.

Imaš doista, Miljenko, dara za medicinu, ali ne ovu savremenu koja je – da po ko zna koji put parafraziram Fon Klauzevica – produžetak života nasilnim sredstvima, a mogla bi se opisati i kao militantno krilo farmaceutske industrije, nego za neko obuhvatnije lekarstvo koje, ako i nije u stanju da isceli, jer je život neizlečiv, dublje proniče u tajanstva bolesti.

Uopšte nisi pogrešio u dijagnozi da se moj problem svodi na nagli gubitak diskus hernije kao izvora mnoštva habitualnih iritacija i neprijatnosti, ali istovremeno i snažnog faktora mobilizacije svih unutrašnjih snaga. Kada se pokazalo da je ta diskus hernija lažna – ili bar da nije stvarni uzrok tegoba – prekonoc se srušio jedan dugo građeni sistem kontrolisanog invaliditeta. Ta diskus hernija – koju sam nepravедno teretio za moje probleme – jeste bila postala deo mog identiteta – naprosto nije mogla ne postati – i zato sam, kada je to manje-više bezazleno nagnječenje pršljena demistifikovano i svedeno na svoju pravu meru, prekonoc izgubio pozamašan komad identiteta.

Isto tako je tačno da moj problem nije starost, osećanje starosti, ali jeste (sasvim realno) osećanje ostarelosti, preciznije izandžalosti hardvera, što, opet, ne znači da se osećam, kako se to uobičajilo reći – mladim duhom, jer se tako ni u mladosti nisam osećao. Nije mi nikada polazilo za rukom – a nije da nisam pokušavao, samo sam nekom nevidljivom intervencijom uvek sprečavan – da se uživim u ulogu mladog čoveka pred kojim stoji budućnost. Nije da se povremeno nisam brinuo i strahovao za budućnost i nije da se i dan-danas za nju povremeno ne brinem i ne plašim, daleko od toga – ali sam na budućnost, ako se tako može reći, nekako gledao sa skepsom, naročito od vremena kada sam saznao – a to se dogodilo relativno rano, to jest davno – da budućnost nikada ne dolazi, da je ona u stvari šargarepa pred magarećim očima i da se – na način koji ni Sveti Avgustin nije mogao da odgonetne – prošlost i budućnost neprestano izlivaju i slivaju u sadašnjost, koju isto tako nije moguće uhvatiti ni za glavu ni za rep.

Ali to mi saznanje – kao i većina ljudskih saznanja – nije donosilo (niti mi sada donosi) nikakvo olakšanje (mislim na duševni mir) i uopšte me nije sprečavalo (niti me sada sprečava) da nestrpljivo iščekujem budućnost i da na sve raspoložive načine ubrzavam sadašnjost, nalazeći kakav-takav mir isključivo u vanvremenosti čitanja i pisanja, tako da sam sve uvereniji da trenutke spisateljske koncentracije doista ne treba traćiti, bar ne više nego što to i tvoje i moje novinarske obaveze zahtevaju, na lamentacije i zgražavanja nad društvenom stvarnošću u kojoj predsednik i vrhovni zapovednik apsolutno svega u Srbiji osvaja 55% glasova, što po meni nije toliko strašno, koliko je zastrašujuće što je tih 55% apsolutnom pobedniku bilo malo i što je u postizbornoj noći jedva prikrijavao razočaranost što za njega nije glasalo 95%.

Izgleda da je nastupilo novo srednjovekovlje, koje je još davno najavio Berđajev. Stvar je otišla tako daleko da se i vakcinacija dece odnedavno smatra antisrpskom ujdurmom/zaverom (ne znam da li si u toku), što me nešto naročito i nije iznenadilo, jer u Srbiji vlaška

magija, salivanje strave, razmrsivanje smršenih konaca i skidanje čini nikada nisu uzimali pred prosvetenošću, ali sam se iznenadio pročitavši u nekim novinama da je antivakcinacioni pokret uzeo maha i u Italiji, što je za rezultat imalo epidemiju malih boginja.

Tu nedavno sam imao polemiku – možda si je i pratio u *Danasu* – sa izvesnim Kovićem, docentom na Katedri za istoriju na BU. Pročitao sam bio u *Politici* Kovićev otužni tekst u kome je docent bombardovanje Srbije predstavio onako kako ga pod pritiskom propagandne mašinerije sagledava većina Srba – kao čin kosmičke nepravde, pa sam, iskreno začuđen činjenicom da istoričar od zanata ne uviđa (ili namerno previđa) sled događaja koji su bombardovanju, inače sumanutom kao i Miloševićevi ratovi, prethodili i koji su ga i izazvali, novoj zvezdi srpske historiografije, Koviću, spočitnuo da je uzalud traćio godine na studiranje, jer je tu žalosnu nauku mogao naučiti pred seoskim prodavnicama.

Misliš li da je takozvani Ković u gnevnom odgovoru posegnuo za nekim argumentima? Ne. Uopšte ne. Taj doktor nauka u pokušaju me je, u maniru poslednjeg Šešeljevog sledbenika sa četiri razreda osnovne škole, optužio da po nalogu nekih nedefinisanih „plavokosih belih gospodara“, „blatim srpski narod“ i da sam za to plaćen.

No, tako to biva kad imbecilnost postane društveno poželjna, a pokvarenjaštvo unosna profesija.

Inače, ne samo patke i labudovi, sve životinje dobro podnose hladnoću, i to, čini mi se, zato što, za razliku od nas ljudi, ne pokušavaju da prirodne stihije prilagode svojim željama i potrebama.

Pozdrav tebi, Ani (ako je s tobom) i Aleksanderplacu.

B.